

jačan je i naučni rad, što se odrazilo ne samo u novom izložbenom postavu, već i u publikacijama Muzeja grada Zagreba. Godine 1951. Muzeju grada Zagreba dodijeljen je od strane NOGZ-a na upravu i Memorijalni muzej VIII. konferencije zagrebačke partijske organizacije održane 1928., koji se nalazi na Pantovčaku 178. U Muzeju grada Zagreba uvedeno je 1955. društveno upravljanje. U muzejsko vijeće ušlo je sedam članova (četiri iz redova građana i stručnjaka izvan muzeja i tri iz radnog kolektiva muzeja.). Društveno je upravljanje pokazalo već do danas vidne rezultate.

Sve veća briga narodne vlasti za razvitak Muzeja grada Zagreba neprestano se odražava u većim dotacijama za razne potrebe muzeja, kao proširenje izložbenog prostora, publikacije naučnih radova stručnog osoblja, kupovanje muzejskih predmeta i t. d. Muzej grada Zagreba nailazi danas kod predstavnika narodne vlasti na razumijevanje i pomoć u rješavanju različitih njegovih problema, koji se povremeno javljaju. Ovakva briga i pomoć narodne vlasti svakako je garancija za daljnji brži i uspješniji razvitak Muzeja grada Zagreba.

Prof. Maksimilijan Fischer

DJELATNOST MUZEJA GRADA ZAGREBA

(Referat održan na proslavi)

Budući da su muzeji u suvremenom smislu ustanove složenog karaktera, potrebno je i rad Muzeja grada Zagreba promotriti s obzirom na više smjerova njegove djelatnosti.

Danas je prilično teško prenijeti se u situaciju, koja je postojala početkom ovog stoljeća na području istraživanja povijesti Zagreba i čuvanja predmeta, tih materijalnih ostataka njegove prošlosti. Ovaj drugi problem, prikupljanje i spasavanje od propasti pojedinih predmeta i skupina predmeta iz bliže, dalje ili najdalje prošlosti Zagreba ili zagrebačkog teritorija, počeo se je rješavati samim osnutkom muzeja, a i danas je muzej uz rjeđe pojedince sakupljače glavna i jedina ustanova, koja se bavi materijalom te vrsti, što uostalom i jest specifičan zadatak muzeja uopće.

Međutim, što se tiče poznavanja historijskih fakata, u vrijeme osnivanja muzeja postojala je već serija od jedanaest svezaka za ono vrijeme, a jednako i za danas, kapitalne zbirke izvora za srednji vijek, koju je od osamdesetih godina prošlog stoljeća nadalje po nalogu i troškom grada Zagreba izdavao Ivan Krstitelj Tkalčić pod naslovom »Povijesni spomenici grada Zagreba«, ili kako se to djelo obično citira: *Monumenta civitatis Zagrabiae*. Postavljajući se pitanje, kako su se dalje razvijali radovi na istraživanju prošlosti Zagreba, odnosno, koliki je udio imao Muzej grada Zagreba na tom poslu.

Ivan Kr. Tkalčić izdao je svoj posljednji svezak 1905. godine. Njegov je rad nastavio nakon dugih pripremnih radova inicijator osnivanja Muzeja grada Zagreba i

njegov prvi ravnatelj Emilije Laszowski, koji je 1929. objavio XII. svezak »Povijesnih spomenika grada Zagreba« i time započeo publiciranje historijskih izvora Novog vijeka. On je u razdoblju od 1929. do 1949. izdao sedam svezaka te serije, od kojih je posljednji svezak Laszowskoga, osamnaesti, zbog njegove visoke starosti i slabosti izašao uz neposrednu suradnju Muzeja grada Zagreba, dok je devetnaesti svezak, štampan 1953. i s obzirom na grad i na samo izdavanje isključivo rezultat rada Muzeja grada Zagreba. — To bi bilo, što se tiče publiciranja izvora za povijest Zagreba.

Drugi vid aktivnosti, to jest proučavanje i obrađivanje pojedinih historijskih epoha, događaja, ličnosti, arhitektonskih objekata i t. d. također su u najvećoj mjeri razvili i promovirali bivši ravnatelji ovog muzeja. Emilije Laszowski osnovao je u tu svrhu publikaciju »Stari i novi Zagreb«, od koje je 1925. izašlo deset malih sveščića. Drugi ravnatelj ovog muzeja prof. Đuro Szabo razmahao se između dva rata punim svojim temperamentom baš na području zagrebačke historije i historijskih spomenika. Deseci i deseci njegovih članaka u tadašnjoj dnevnoj štampi i časopisima popularizirali su probleme prošlosti Zagreba i pojam »starog Zagreba«, onaj isti, koji je Szabu poslužio kao naslov njegovoj opsežnoj i vrlo popularnoj knjizi, štampanoj pred sam početak rata. Međutim, još nešto konstruktivnije, gledano iz perspektive Muzeja grada Zagreba kao ustanove, je učinio Đuro Szabo. On je prvi postigao, da je Muzej grada Zagreba za-

počeo izdavanjem vlastitih publikacija pod skupnim naslovom »Edicije Muzeja grada Zagreba«. Kombinacija je bila i spretna i bijedna, primjerena tadašnjim prilikama na muzejskom sektoru. Te su, naime, edicije bile posebni otisci članaka i studija o pojedinim temama iz prošlosti Zagreba iz časopisa »Narodna starina«, koji je u tu svrhu dobivao svake godine neku dotaciju iz budžeta Muzeja grada Zagreba. Tih je »Edicija« od 1929. do 1939. izašlo trinaest.

Ta ista tradicija obrađivanja pojedinih tema i problema iz prošlosti Zagreba nastavljena je u Muzeju grada Zagreba i u razdoblju poslije oslobođenja. Rezultat rada u ovih posljednjih desetak godina današnjih muzealaca ovog muzeja su također članci i rasprave i u dnevnoj štampi i u stručnim časopisima i u strogo naučnim publikacijama, kao što je »Rad« Jugoslavenske akademije. Međutim najeklatantniji dokaz djelatnosti Muzeja grada Zagreba na tom području je zbornik »Iz starog i novog Zagreba« izdan upravo u čast 50-godišnjice osnutka muzeja. U svrhu izdavanja tog zbornika muzej je uspio okupiti 22 naučna i stručna radnika, od kojih je svaki obradio po koju temu iz prošlosti Zagreba, uglavnom svaki iz kruga svoje uže specijalnosti. Tim je zbornikom Muzej grada Zagreba htio sam obilježiti svoj vlastiti jubilej s jedne strane doprinosom naučnom istraživanju prošlosti našeg glavnog grada, a s druge strane dati stanovnicima tog istog grada, to jest široj čitačkoj publici, a naročito nastavnicima i omladini, ozbiljnu i naučno fundiranu lekturu, za kojom se osjeća prijeka potreba.

Krivu bi, međutim, predodžbu stekao, tko bi na temelju iznesenoga zaključio, da se je djelatnost Muzeja grada Zagreba protezala isključivo na povijesna istraživanja i publiciranje njihovih rezultata. — Muzej se je, naročito u poslijeratnom razdoblju, bavio intenzivno i muzeološkim problemima, odnosno useljenjem u ovu zgradu našao se pred zadatkom, da za publiku uredi izložbene prostorije. Novo vrijeme postavilo je i pred muzeje nove zahtjeve; nije više mogao zadovoljavati isključivo estetski princip postava, već je kod izlaganja materijala ozbiljno trebalo voditi računa o pedagoškim i didaktičkim momentima. Muzej grada Zagreba trebao je postati, — a svakodnevna praksa pokazuje da je i postao — ono čega dosad nema: udžbenik povijesti grada Zagreba. Da bi on kao takav mogao služiti đacima i omladini, a po tom, dakako, i cjelokupnom građanstvu, trebalo je stvoriti monografski prikaz razvoja Zagreba i s pomoću

sačuvanog i sakupljenog materijala i kratkih pisanih komentara, t. zv. legenda, prikazati ga u izložbenim dvoranama. Da bi se postigao takav kompleksni prikaz života Zagreba u prošlosti, trebalo je obraditi mnoge neobrađene teme i detalje, a u samom izlaganju poslužiti se češće kopijama, odljevima i fotografijama. Mislim, da nije deplasirano i da ne će biti shvaćeno kao neskromno, ako se ustvrdi, da je upravo Muzej grada Zagreba svojim današnjim postavom, koji je većim dijelom uveden 1949., a nešto i idućih godina, stvorio novi suvremeni tip lokalnog muzeja, odnosno muzeja jednog grada, i da je poslužio kao uzor u formiranju mnogih naših pokrajinskih gradskih muzeja. — Kako se vidi u izložbenim dvoranama, današnji postav prikazuje razvoj Zagreba od prvih tragova ljudskog života na njegovu teritoriju u mladem kamenom doba do tri-desetih godina 19. stoljeća. Osim toga 1951. i 1955. na želju NOG Zagreba i Gradskog komiteta uključio je muzej među svoje zbirke i zbirku »Zagreb u NOB«, i uzeo pod svoju upravu Memorijalni muzej VIII. konferencije zagrebačke partijske organizacije, koji se nalazi u maloj kućici, gdje je ta konferencija održana, na Pantovčaku 178. Izlaganjem zbirke »Zagreb u NOB« u muzejskoj zgradi postao je još uočljiviji nedostatak današnjeg postava, koji se sastoji u golemoj praznini između izložbenog prikaza Zagreba u početku 19. stoljeća i Zagreba u NOB, što je posljedica isključivo nedostatka prostora za izlaganje.

Osim stalnog muzejskog postava aktivnost se Muzeja grada Zagreba u razdoblju poslije oslobođenja manifestirala i u obliku povremenih izložbi. Da ih samo ukratko nabrojim: 1947. izložba zbirke iz povijesti Hrvatskog narodnog kazališta, 1952. izložba pod naslovom: Briga narodnih vlasti za djecu Zagreba i 1954. prigodom 40-godišnjice smrti kompozitora Ivana Zajca mala izložba predmeta iz njegove ostavštine pod naslovom »Radna soba Ivana Zajca«. Godine 1955. adaptirana je povećana dvorana, nekadašnji samostanski refektorij, u prizemlju južnog krila zgrade specijalno za povremene izložbe i time je stvorena povoljna prilika za tu vrst rada. Otada su priredene izložbe: 8. svibnja 1955. u čast 10-godišnjice oslobođenja izložba pod naslovom »Oslobođenje Zagreba«, 8. svibnja 1957. izložba »Zagrebački motivi u radovima naših starijih grafičara«, a sada će se otvoriti treća izložba u toj dvorani: »Slike Zagreba od 16. do 19. stoljeća«.

Međutim, sav taj muzejsko-muzeološki rad ne bi imao prave svrhe, kad muzej ne bi imao određeno mjesto i neposredne za-

Jedna od izložbenih dvorana Muzeja grada Zagreba (Foto V. Guteša)

datke u kulturi sredine, u kojoj postoji. Muzej je ovdje zbog publike, i to publike svake i najrazličitije s obzirom na naobrazbu. Zbog kulturnog uzdizanja širokih slojeva naroda postavljaju se izložbene dvorane i vrše za njih naučne pripreme. Da bi tu svoju prosvjetnu funkciju mogao izvršiti, muzej vrste kao što je Muzej grada Zagreba mora biti što instruktivniji. Muzej grada Zagreba nastojao je, naročito u svom radu poslije oslobođenja, to i biti. Čini se po odazivu publike, da je to u velikoj mjeri i uspio. Muzej grada Zagreba smatra se danas školom povijesti Zagreba. Dokaz je tome, što se muzejskim izložbenim dvoranama često i ozbiljno služe svi oni, kojima je potrebno znanje o prošlosti Zagreba. Naročito nastavnici i omladina u potpunosti su shvatili, čime se sve u Muzeju grada Zagreba mogu okoristiti u nastavne i općeobrazovne svrhe. Da navedem samo najvažnije primjere: poznato je, da u trećem razredu osnovnih, odnosno osmogodišnjih škola nastava povijesti započinje poviješću zavičaja. Danas gotovo i nema u Zagrebu učitelja III. razreda, koji dake ne dovodi u muzej i u izložbenim dvoranama s njima obrađuje pojedine metodske jedinice. Isto tako viši razredi osmogodišnjih škola, a naročito seminari društvenih nauka učenika viših razreda gimnazija primjenjuju često materijal Muzeja grada Zagreba u svrhu obrađivanja pojedinih tema. Ali izložbene dvorane ovog muzeja ne služe samo pojedinim razredima ili skupinama đaka za obradbu pojedinih metodskih jedinica. U Muzej grada Zagreba dolazi svatko, tko želi dobiti pregled prošlosti Zagreba: škole iz pokrajine i drugih republika, koje posjećuju Zagreb, studenti zagrebačkog i drugih sveučilišta i mnogobrojni stranci, koji dolaze u naš grad. S istom željom, da upoznaju razvoj

glavnog grada Hrvatske dolaze u muzej mnogobrojni građani, i mladi i stari, i radnici i intelektualci i pripadnici JNA, svi jesni da ulaze u školu, u kojoj će s pomoću opipljive muzejske građe i sažetih popratnih tekstova saznati, što je sačinjavalo društveni, ekonomski, politički i kulturni život Zagreba u proteklim stoljećima. A da snalaženje posjetilaca u muzejskim dvoranama kraj sve preglednosti postava bude još jednostavnije, muzej je izdao prošle godine sasvim kratak vodič u obliku prospekta na hrvatskom, engleskom, francuskom i njemačkom jeziku.

Da završim: u ovom prikazu izneseni su samo neki, najvažniji vidovi djelatnosti Muzeja grada Zagreba. O svemu onom za publiku gotovo i nevidljivom i nepoznatom sitnom svakodnevnom radu muzejskog kolektiva ovdje nije prilika, da se govori.

Na kraju ove bilanse (da je tako nazovem) muzejske djelatnosti Muzeja grada Zagreba držim, da bi bilo potrebno istaknuti osim nabrojanih pozitivnih činjenica i neke negativne, koje možda odmah mogu označiti, u kojem bi smjeru muzej mogao nastojati i nakon izvršene pedesetgodišnjice. Još nemamo štampanog iscrpnog vodiča kroz muzej, još nemamo temeljite opsežne naučno fundirane historijske monografije o razvoju Zagreba, i što je možda najvažnije, nemamo prostorija, da publici posredstvom izložbenih dvorana prikažemo nagao i za Zagreb tako karakterističan razvoj od tridesetih godina prošlog stoljeća do sredine ovoga, i time u muzejskom postavu povežemo zbirke starije zagrebačke prošlosti sa zbirkom »Zagreb u NOB«. Nadamo se, da će se sve ovo u doglednoj budućnosti moći ostvariti.

Lelja Dobronić

O IZLOŽBI »SLIKE ZAGREBA OD 16. DO 19. STOLJEĆA«

(Referat održan na proslavi)

Povodom pedesetgodišnjice ovoga muzeja priređujemo izložbu, kojoj smo dali naslov »Slike Zagreba od 16. do 19. stoljeća«. To je prva izložba najstarijih slika Zagreba, a ujedno je i prvi puta, da se daje cjeloviti pregled čitavog tog materijala i da se s njime upoznaje šira javnost, jer ni u obliku štampane publikacije nije on bio nikada kompletno objavljen.

Neke starije slike, nacrti, crteži panorame Zagreba, kao na pr. nacrt iz početka

16. st., onaj na kojem se vide samo gradske utvrde i najistaknutiji objekti na Gornjem gradu i Kaptolu, pa slika iz Valvazorovog djela »Die Ehre des Herzogthums Krain«, Bužanov akvarel iz kraja 18. st. i Szemanov crtež iz 1822., pojavljuju se gotovo redovito u svim edicijama i radovima o Zagrebu i te slike su popularne i općenito poznate. Druge naprotiv publiciraju se rijetko ili nikada i malo ima onih, koji su ih vidjeli i znadu, da uopće postoje. Ši-